

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ ΑΠΟ
ΦΙΛΟΛΟΓΟ**

Χαράλαμπος Δήμου

*Επιμορφωτής στην Παιδαγωγική Αξιοποίηση Τεχνολογιών της Πληροφορίας και
της Επικοινωνίας (Οδύσσεια, Ε41)
Καστοριάς 19, 131 22, ΙΛΙΟΝ*

E-mail: chdimou@de.sch.gr , Web: <http://www.charadimou.net>

Πρόταση ενός άξονα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών, κλάδου φιλολόγων (ΠΕ2), στην Παιδαγωγική και Μαθησιακή Αξιοποίηση Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας.

Syllabus about training philologists using Technologies of Information and Communication in their pedagogic and didactic vocation.

Ξεκινώντας: Το πρώτο μέλημα της προσέγγισης στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε)¹ θα πρέπει να είναι η εξοικείωση με την εξειδικευμένη ορολογία της πληροφορικής με την οποία έρχεται για πρώτη φορά αντιμέτωπος ο εκπαιδευτικός, χωρίς ωστόσο να περνά κανείς σε ιδιαίτερα λεπτομερείς εμβαθύνσεις για θέματα της επιστήμης της Πληροφορικής, καθώς αυτό δεν ενδιαφέρει τον εκπαιδευτικό φιλόλογο ούτε έχει καμιά σημασία στο έργο που επιχειρεί να αναλάβει².

---

¹ Κατά καιρούς έχουν χρησιμοποιηθεί διάφοροι όροι. Αναφέρουμε επιλεκτικά: *Computer Based Training, Enseignement Assisté par Ordinateur (70's – 80's), Interactive Learning Environments, Environnements Interactifs d'Apprentissage par Ordinateur (90's)*. Χρησιμοποιείται εδώ ο όρος *Technology of Information and Communication, Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας*, παρά ο ευρύτερα γνωστός *Νέες Τεχνολογίες για δύο κυρίως λόγους. Πρώτα, οι τεχνολογίες αυτές δεν είναι πλέον και τόσο «νέες» ιδιαίτερα στο δυτικό ημισφαίριο καθώς οι χώρες του Βορρά έχουν ολοκληρώσει ήδη αρκετούς κύκλους εφαρμογής, αμφισβήτησης, επανεξέτασης και επανένταξης των τεχνολογιών αυτών στην εκπαίδευση (Βλ. σχετ.: Eraut M, «Conceptual Frameworks and Historical Development», *Educational Technology*). Έπειτα, ο όρος *Νέες Τεχνολογίες* είναι αόριστος και ασαφής, διότι δεν μπορεί να σημάνει τα ακριβή χαρακτηριστικά και τους σκοπούς αυτών των τεχνολογιών που δεν είναι άλλα από τη διαχείριση της Πληροφορίας και τη διευκόλυνση της Επικοινωνίας.*

² Επιχειρούμε εδώ να θέσουμε κάποιες προγραμματικές βάσεις που ως επιμορφωτές κρίνουμε απαραίτητες για τη δραστηριοποίηση των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην ανάπτυξη μιας νέας διδακτικής στα εργαστήρια της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ), χωρίς να θέλουμε φυσικά να περιορίσουμε τις όποιες ζωντανές εναλλακτικές ιδέες και προτάσεις ή το διάλογο και την αμφισβήτηση που μπορούν να προκύψουν από την πρότασή μας για αξιοποίηση των τεχνολογιών στη διδακτική των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο και Λύκειο.

Όμως, δομικές έννοιες της παιδαγωγικής όπως διδασκαλία, γνώση, μάθηση³ ενδέχεται να τεθούν εκ νέου σε επανεξέταση καθώς αναδιατάσσονται οι παιδαγωγικές προοπτικές ενός μαθήματος οργανωμένου σε ένα εργαστήριο της Κοινωνίας της Πληροφορίας (Κ.τ.Π.), ενώ δε θα ήταν καθόλου κακή ιδέα η σύναψη ενός ιδιότυπου και φυσικά άτυπου συμβολαίου μεταξύ των μελών της κοινότητας, εκπαιδευτών και μαθητών, για μια εσωτερική θεσμοθέτηση της αναδιανομής των ρόλων και την ειλικρινή δέσμευση για συνεργασία.

Επίσης, θα πρέπει να γίνει συστηματική συζήτηση⁴ για το ρόλο της αλλαγής⁵ ως καθοριστικής ιδέας στη νέα πραγματικότητα της μαθησιακής διαδικασίας (επιθυμητή η βιωματική προσέγγιση του θέματος με καθηγητές και μαθητές σε κοινές συνεδρίες). Ανάλογα, απαιτείται να σχεδιαστούν συστηματικά από τα εμπλεκόμενα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας τα διάφορα στάδια ανάπτυξης των διδακτικών δραστηριοτήτων και τέλος να δοθεί σχετική υποστηρικτική βιβλιογραφία στους εκπαιδευτικούς που θα εμπλακούν στην καινοτομία.. Θα πρέπει, βέβαια, πριν αποκτήσουν την ευχέρεια να αναζητούν και να εντοπίζουν επιτυχώς την πληροφορία μόνοι τους, να λάβουν αξιόλογες αρκτικές διευθύνσεις διαδικτυακών τοποθεσιών, απ' όπου θα μπορούν αρχικά να αντλούν χρήσιμο υλικό κι ακόμα περισσότερο να δέχονται ερεθίσματα και ιδέες για να αναπτύξουν τις δικές τους διδακτικές προτάσεις.

«Εκπαιδευτικό Σενάριο»: Για να σχεδιαστεί ένα μάθημα στο εργαστήριο υπολογιστών ενός σχολείου της Κ.τ.Π. θα πρέπει αρχικά να δοθεί το θεωρητικό πλαίσιο της ιδέας του εκπαιδευτικού σεναρίου, διδακτικής, δηλαδή, δραστηριότητας με τεχνολογικά εργαλεία.

Θα πρέπει, δηλαδή, να καταρτιστεί ο εκπαιδευτικός σχετικά με το πώς σχεδιάζεται ένα μάθημα στο εργαστήριο υπολογιστών, ποιες γνώσεις και χρηστικές δεξιότητες των μαθητών προϋποθέτει, ποια προετοιμασία, ποια η ιδέα και οι διδακτικοί στόχοι, πώς επιτυγχάνονται αυτοί, πώς συντάσσεται ένα φύλλο εργασίας (δηλαδή, η ανάθεση διεκπεραίωσης συγκεκριμένων εργασιών των μαθητών κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας), με ποιο λογισμικό ή εργαλείο επιτυγχάνεται το προσδοκώμενο μαθησιακό αποτέλεσμα, ποιες οι παιδαγωγικές επιδιώξεις. Στην πράξη, θα πρέπει να δοθούν αρκετά σε αριθμό παραδείγματα τέτοιων διδακτικών δραστηριοτήτων για να σχηματίσουν οι καινοτόμοι εκπαιδευτικοί μια όσο το δυνατόν πληρέστερη ιδέα των δυνατοτήτων που τους προσφέρονται στο εργαστήριο της Κοινωνίας της Πληροφορίας (Κ.τ.Π.).

Τέλος, θα πρέπει πάντοτε να ακολουθεί μια συστηματική αξιοποίηση των ιδεών των εμπλεκόμενων στην καινοτομία εκπαιδευτικών για τη δημιουργία απλών διδακτικών δραστηριοτήτων με εμπλοκή των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας. (Τ.Π.Ε) σε συνεργασία με τον επιφορτισμένο για το έργο αυτό επιμορφωτή - σύμβουλο αξιοποίησης τεχνολογιών.

³ Κανάκης, Ιωάννης, *Διδασκαλία και μάθηση με σύγχρονα μέσα επικοινωνίας*, Γρηγόρης, Αθήνα, 1989.

⁴ Bartilome, Pina, A, R, «Preparando para un nuevo modo de conocer», *Revista Electrónica de Tecnología Educativa EDUTEC*, n° 4. 1996.

⁵ Lee, In-Sook, Reigeluth, C., «Empowering Teachers for New Role in a New Education System», *Educational Technology*, 34, 1, 1994, 61-72.

Δυναμική Ομάδων: Κατά την πραγματοποίηση της διδακτικής δραστηριότητας οι μαθητές οργανώνονται σε μικρές ομάδες δύο ή τριών μελών. Ο σχεδιασμός τέτοιων διδακτικών ενεργειών στο εργαστήριο υπολογιστών προϋποθέτει την εναρμόνιση με τη σύγχρονη παιδαγωγική⁶ άποψη της διδακτικής των ομάδων και τις αποδεκτές διεθνώς τάσεις σχεδιασμού και ανάπτυξης εκπαιδευτικού λογισμικού⁷. Τη μετάβαση από το πρότυπο μαθητή – μονάδα, που υποχρεούται να δρα ατομικά - ατομιστικά – ανταγωνιστικά μέσα στη σχολική τάξη, στο πρότυπο του μαθητή – συνεταιίρου στα πλαίσια των συνεργατικών ομάδων, οι οποίες ενεργούν βάσει της αρχής της συνυπευθυνότητας⁸, χωρίς φυσικά να εξαιρείται καθόλου η ατομική ευθύνη. Η καινοτομία της ένταξης των Τ.Π.Ε. χρήζει, λοιπόν, ανάπτυξης τεχνικών⁹ οργάνωσης της διδασκαλίας κατά ομάδες μαθητών, οι οποίοι συνεργάζονται (με ό,τι μπορεί να συνεπάγεται ο όρος συνεργασία, της διαφωνίας συμπεριλαμβανομένης) για την επίτευξη του κοινού στόχου, δηλαδή την ανακάλυψη¹⁰ της γνώσης, την επίλυση του προβλήματος που έχει τεθεί από το διδάσκοντα ή την ολοκλήρωση μιας συνθετικής εργασίας. Θεμελιώδεις αρχές όπως η επικοινωνία μεταξύ των μελών της ομάδας, η ατομική υπευθυνότητα αλλά και η συλλογική συνυπευθυνότητα θα πρέπει να εμφυτεύονται από το διδάσκοντα στους μαθητές.

Τα γενικά εργαλεία αξιοποίησης των τεχνολογιών από φιλόλογο: Βασικό εργαλείο που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ο Έλληνας φιλόλογος είναι ο επεξεργαστής κειμένου Ms Word®, όπου, εκτός από την εκμάθηση της πληκτρολόγησης και της διαμόρφωσης του κειμένου, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις ιδιαίτερες υποστηρικτικές λειτουργίες του που είναι χρήσιμες για την εργασία του (ορθογράφος, θησαυρός λέξεων,

⁶ Crook Ch, *Ordenadores y Aprendizaje Colaborativo*, Morata, Madrid, 1998.

Καψάλης, Ι, *Παιδαγωγική ψυχολογία*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1989.

Ματσαγγούρας, Η *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία*, Γρηγόρης, Αθήνα, 1995.

Meyer, E, *Ομαδική διδασκαλία: θεμελίωση και παραδείγματα*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1987.

Slavin, «Cooperative learning», *Review of educational research*, 50.

Vygotsky, L, *Mind in Society. The development of higher psychological processes*, Harvard University

Press, Massachusetts, 1978.

⁷ Δημητρακοπούλου, Αγγελική, «Σχεδιάζοντας Εκπαιδευτικά λογισμικά», *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, σε δύο τεύχη: 100 (Μάιος-Ιούνιος 1998, σελ. 114-123) και 101 (Ιούλιος-Αύγουστος 1998, σελ. 95-103. (Αναπτύσσονται οι κυριότερες τάσεις και αναλύονται οι κύριοι παράγοντες που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο).

⁸ Johnson, D, Johnson, R, Holubec, E, *Cooperation in the classroom*, Edina, MN: Interaction Book Company, (1990).

⁹ Bennett, B, Rolheiser, C, Stevahn, L, *Cooperative learning: Where Heart Meets Mind*, (1991).

¹⁰ Bruner J. S., *The process of education*, Harvard University Press, Cambridge, Mass, 1960.

οργανόγραμμα, δημιουργία πινάκων, υπερκείμενο¹¹ - δεσμός, απευθείας σύνδεση με το web, εισαγωγή εικόνας σε έγγραφο).

Με τα υπολογιστικά φύλλα του προγράμματος Ms Excel® θα μπορούσε να δημιουργήσει καταστάσεις μαθητών και να υπολογίζει τους μέσους όρους της βαθμολογίας ή να επεξεργάζεται στατιστικά τη βαθμολογία του, πίνακες γνωστικών δεδομένων που μπορεί να επεξεργαστεί στατιστικά και να τα παρουσιάσει σε γραφήματα ή να δημιουργήσει μικρές ευέλικτες βάσεις δεδομένων για δικό του λογαριασμό ή να εργαστεί μαζί με τους μαθητές του στην επεξεργασία μιας συνθετικής εργασίας.

Με το πρόγραμμα παρουσιάσεων Ms Power Point® μπορεί να οργανώσει δυναμικές παρουσιάσεις εικαστικού ή πληροφοριακού περιεχομένου και να προγραμματίσει δημιουργικές εργασίες ομάδων μαθητών (projects).

Και τα τρία προηγούμενα εργαλεία προέρχονται από την οικογένεια προγραμμάτων του MS OFFICE®, ενώ ένα άλλο δυναμικό εργαλείο είναι το λογισμικό Inspiration®, εξειδικευμένο στην οργάνωση σχεδιαγραμμάτων μαθημάτων, το οποίο, όμως, δεν έχει μεταγλωττιστεί ακόμα στα ελληνικά. Επίσης, αξιόλογες διδακτικές δραστηριότητες θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στηριγμένες στην αξιοποίηση του τοπικού δικτύου (LAN) καθώς μας επιτρέπει την άμεση επικοινωνία μεταξύ των τοπικών σταθμών και την ανταλλαγή μηνυμάτων και υλικού εντός του εργαστηρίου, μια δυνατότητα που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε μια επικοινωνιακού χαρακτήρα γλωσσική δραστηριότητα στο εργαστήριο.

Λογισμικό (γενικά): Βρισκόμαστε σε μια γόνιμη φάση της εξελικτικής πορείας στην ανάπτυξη πρωτότυπου, ελληνικού, διερευνητικού,¹² εκπαιδευτικού λογισμικού, σε

¹¹ Bloomfield, H.& JOHNSON, P, «Towards cognitively salient relations for hypertext navigation», *British Computer Society Conference, Serie 7, Cambridge University Press, September 1993, pp. 462-477.*

Bolter, Jay, D. *Writing space: the computer, hypertext, and the history of writing, Hillsdale, NY, Lawrence Erlbaum, 1991.*

Gisbert, M., Adell, J. Rallo, R, *Training Teachers with Hypertext using HTML and Internet Tools as Didactic Resources. Presented at The Annual Meeting of the Internet Society, INET'96. The Internet: Transforming our Society Now, 25-28 June 1996. Montreal (Quebec), Canada, (1996).*

Κουκούδης, Βασίλης, «Η διδασκαλία του υπερκειμένου στη Β΄θμια Εκπαίδευση», *πρακτικά εισηγήσεων 3^{ης} Διημερίδας Πληροφορικής ΕΠΥ, 4-5 Φεβρουαρίου 2000.*

Rouet, J F, Levonen, JJ, Dillon, A, Spiro, R, *Hypertext and Cognition, Lawrence Erlbaum Ass., 1996.*

Wenger, Michael, J, & Payne, David, G, «Comprehension and retention of nonlinear text: considerations of working memory and material-appropriate processing», *American Journal of Psychology, Vol. 109, No. 1, University of Illinois, 1996, pp. 93-130.*

περιβάλλοντα πολυμέσων¹³, όπου έχει ήδη παραχθεί σημαντικό υλικό και για το οποίο ολοκληρώνεται η διαμορφωτική αξιολόγησή του και παίρνει το δρόμο για την εγκατάστασή του στα σχολικά εργαστήρια. Αρκετοί από τους τίτλους αυτούς αναφέρονται στη διδακτική μαθημάτων φιλολογικού χαρακτήρα (βλ *το λογισμικό του φιλολόγου*) και οι οποίοι, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των γενικών εργαλείων πληροφορικής -όπως ο επεξεργαστής κειμένου ή τα λογιστικά φύλλα- και τις νέες δυνατότητες -όπως η οργάνωση του υλικού σε μορφή υπερκειμένου- και φυσικά, το διαδίκτυο, μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο σε μια ενδιαφέρουσα, σύγχρονη μαθησιακά, διδακτική περιπέτεια με χρήση των μέσων αυτών. Τα χαρακτηριστικά της παιδαγωγικής οργάνωσης των λογισμικών σηματοδοτούν και τις γενικές κατηγορίες λογισμικού που μπορεί να προσεγγίσει ο εκπαιδευτικός, ακόμα και ο ενδιαφερόμενος γονιός από εμπορικές πηγές διάθεσης εκπαιδευτικού λογισμικού. Ηλεκτρονικά βιβλία οργανωμένα σε «κλειστό» λογισμικό αποτρέπουν την έρευνα, την ανακάλυψη και τη διερεύνηση της γνώσης, αλλά μπορούν να αξιοποιηθούν δημιουργικά ως καλά εποπτικά μέσα, διότι έχουν συνήθως εντυπωσιακά γραφικά (πίνακες, animations, φωτογραφίες, video) και ηχητικό υλικό (μουσική, φυσικοί ήχοι, ηχογραφημένα ιστορικά ντοκουμέντα).

Από την άλλη πλευρά, «ανοικτό» λογισμικό επιτρέπει τη διερεύνηση και τη συνεργασία στην προσέγγιση του μαθησιακού στόχου και την επίτευξη της παιδαγωγικής προσδοκίας, παρά το γεγονός ότι δεν έχει συνήθως εντυπωσιακή εμφάνιση και προϋποθέτει τη δημιουργική συμβολή του χρήστη στη διαμόρφωση ενός χρήσιμου μαθησιακά και παιδαγωγικά περιβάλλοντος.

Το λογισμικό¹⁴ του φιλολόγου με φορέα υλοποίησης το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και την εποπτεία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου:

1. **Ηρόδοτος¹⁵**: λογισμικό για την εποχή του Ηροδότου, το έργο του και τον κόσμο του. Αξιολογή είναι η εικονική περιήγηση στο Μουσείο των Δελφών.
2. **'21 Εν Πλω¹⁶**: (Ο ναυτικός αγώνας στον πόλεμο της Ανεξαρτησίας). Αναφέρεται στη Νεότερη Ελληνική Ιστορία, στα γεγονότα και τη διπλωματία, επικεντρωμένο στη ναυτική παράδοση και τη σχετικά άγνωστη πτυχή της Επανάστασης στη θάλασσα..
3. **Μυκήνες¹⁷**: για την πραγματοποίηση εικονικών ανασκαφών στις μυκηναϊκές τοποθεσίες του ευρύτερου χώρου της ανατολικής Μεσογείου. Προσφέρει ιδιαίτερες

¹² *Λογισμικό που εμπλέκει το μαθητή σε μια διαδικασία διερεύνησης του μαθησιακού αντικειμένου και δεν το παρέχει έτοιμο ως ηλεκτρονικό βιβλίο.*

¹³ *Merseth, K., Lacy, C, «Wearing Stronger Fabric: The Pedagogical Promise of Hypermedia and Case Methods in Teacher Education», Teaching and Teacher Education, 9,3,1993, 283-301.*

¹⁴ *Πρόκειται για έργα που συνθέτουν την εργασία πλήθους επαγγελματιών, τεχνικών και επιστημόνων γι αυτό και θα αναφέρουμε εδώ μόνο τους φορείς.*

¹⁵ *Συντελεστές: ΙΕΑ (ανάδοχος), Ελληνογερμανική Αγωγή, ΑΠΘ (Τμήμα φιλολογίας), Παπασωτηρίου ΑΕ.*

¹⁶ *Συντελεστές: Finatec A.E.(ανάδοχος), Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδας, Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τμήμα ΜΜΕ, Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών στην Επικοινωνία).*

δυνατότητες επεξεργασίας αρχαιολογικών ευρημάτων και σύνδεσή τους με ενότητες της Αρχαίας Ιστορίας, αλλά και των Ομηρικών Επών.

4. Διάνοια¹⁸: λογισμικό για την Προϊστορική Ελλάδα, την Αρχαία Ιστορία, τη Γεωγραφία του ελληνικού χώρου, τον Πολιτισμό.

5. Κόσμος¹⁹: αναφέρεται στον πολιτισμό μέσα από τη μελέτη της ανθρώπινης δραστηριότητας στο Χρόνο και στο Χώρο.

6. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ²⁰: εκπαιδευτικό παιχνίδι περιπέτειας στην εποχή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Μετατρέπει μια παιχνιδώδη περιπλάνηση στο χώρο σε μαθησιακό ταξίδι στην ιστορική γνώση.

7. Ασχολείο²¹: λογισμικό για τη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία, τις Ανακαλύψεις, τον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό.

8. Κασταλία²²: Αρχαία Ιστορία και τέχνη για το Λύκειο.

9. Αρχαία Αττική Πεζογραφία²³: Αρχαία Ελληνικά για τις τρεις τάξεις του Ενιαίου Λυκείου.

10. Η Ελλάδα και ο Κόσμος από το 19^ο στον 20^ο αιώνα²⁴: Ιστορία και Ευρωπαϊκός Πολιτισμός για τις τρεις τάξεις του Ενιαίου Λυκείου.

11. Θέματα Ιστορίας Τέχνης²⁵: Για τη διδασκαλία του μαθήματος επιλογής της Β' Λυκείου «Ιστορία Τέχνης», αλλά και για την Τέχνη γενικότερα..

¹⁷ Παραγωγή του έργου «Οδυσσέας». Συντελεστές: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών (Ερευνητική Μονάδα 3 – Εφαρμοσμένα Πληροφοριακά Συστήματα, Εκπαιδευτική Τεχνολογία - ανάδοχος), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

¹⁸ Συντελεστές: ανάδοχος το Πανεπ. Πατρών (Τμ. Μηχ. Η/Υ & Πληροφορικής, Εργ. Αρχιτ. Υψηλών Επιδόσεων), Παν. Αθηνών (Φιλοσοφική, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας), Πανεπ. Πατρών (ΠΤΔΕ, Εργ. Παιδ/κής, Μονάδα Ιστορίας), Υπουργείο Πολιτισμού, Informacy AE, ΟΤΕnet S.A.

¹⁹ Συντελεστές: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη (ανάδοχος), Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Τομέας Παιδαγωγικής), Πανεπιστήμιο Κρήτης (Σχολή Θετικών Επιστημών, Εργαστήριο Επεξεργασίας Δεδομένων, Υπολογιστικό Κέντρο).

²⁰ Συντελεστές: Rainbow Computer AE (ανάδοχος), E.I.E. (Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών), Πανεπ. Πατρών (ΠΤΔΕ, Εργ. Σχεδιασμού & Έρευνας). ΕΜΠ. (Τμ. Αγρονόμων και Τοπογράφων, Εργαστήριο Γεωγραφίας).

²¹ Συντελεστές: Exodus AE (ανάδοχος), Association for Learning Tecnology at Oxford, European Bussiness Management School University of Wales Swansea.

²² Από το έργο «Ναυσικά». 01 Πληροφορική ΑΕ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τμήμα Πληροφορικής, τομέας ΕΚΠΑ), Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

²³ Από το έργο ΕΛΠΗΝΩΡ. Ανάδοχος: Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου.

²⁴ Από το έργο ΕΛΠΗΝΩΡ. Ανάδοχος: Εκδόσεις Πατάκη Α.Ε.

²⁵ Από το έργο ΕΛΠΗΝΩΡ. Ανάδοχος: Exodus.

Το διαδίκτυο (internet): Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία²⁶, καθώς ο κυβερνοχώρος, «ο μη χώρος²⁷», αναδεικνύεται σταδιακά σε πρωταρχικό παροχέα, διαχειριστή και διακινητή της πληροφορίας. Επομένως, καθίσταται πλέον ιδιαίτερα επωφελής η διδακτική του αξιοποίηση (η άντληση και επεξεργασία του παρεχόμενου διδακτικού υλικού μέσω χρήσιμων για τον Έλληνα φιλόλογο ιστοσελίδων του ελληνικού και του παγκόσμιου κυβερνοχώρου (web), αλλά και ο σχεδιασμός μαθησιακών δραστηριοτήτων μέσω αυτού²⁸.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η διαδικασία εισαγωγής του άπειρου χρήστη στο διαδραστικό περιβάλλον του διαδικτύου καθώς και η ορθή προσέγγιση του υλικού που θα αναζητηθεί από την πρώτη κιόλας στιγμή, καθώς, σε μια πιθανή αδέξια πρόσκρουση του εκπαιδευόμενου με την πληθώρα του πληροφοριακού υλικού που μπορεί να σωρευτεί αίφνης, ελλοχεύει πάντοτε ο κίνδυνος ενός «σοκ» που ασφαλώς θα διαδραμάτιζε έναν αποτρεπτικό ρόλο στην ομαλή πολιτογράφηση ενός νέου «διαδικτυοπόρου» και «κυβερνοπολίτη». Ιδιαίτερα χρήσιμη μπορεί να αποδειχθεί η δημιουργία web site από τον επιμορφωτή, μέσω του οποίου θα διατίθεται επιμορφωτικό υλικό που θα διευκολύνει τους συναδέλφους φιλόλογους να προσανατολιστούν στον κυβερνοχώρο σε σχέση με τις διδακτικές τους ανάγκες.

Το διαδίκτυο, ωστόσο, εκτός από παροχέα της πληροφορίας μπορεί να γίνει και φιλόξενος «οικοδεσπότης» της δημιουργικότητας των μαθητικών εργασιών και των σχολικών εκδηλώσεων, διευκολύνοντας έτσι την επικοινωνία μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας μέσω της δημοσίευσης αυτών των εργασιών στον Παγκόσμιο Ιστό (World Wide Web).

Μια ευρέως διαδεδομένη και πολύ δημοφιλής, επίσης, υπηρεσία του διαδικτύου είναι και η επικοινωνία μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Email), μια υπηρεσία η οποία πέραν της χρηστικής – λειτουργικής της φυσιογνωμίας μπορεί να αξιοποιηθεί και διδακτικά με επικοινωνιακού χαρακτήρα γλωσσικές διδακτικές δραστηριότητες, καθώς ο φιλόλογος μπορεί να εκμεταλλευτεί την επικοινωνία παιδαγωγικά και διδακτικά. (Επεξεργασία, σύνθεση, αποστολή μηνυμάτων από τους μαθητές)²⁹.

Ως εκ τούτου, θα πρέπει να είναι κύριο μέλημα ενός σχεδιασμού για την ένταξη των Τ.Π.Ε. στην εκπαίδευση η άμεση παραχώρηση προσωπικού λογαριασμού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Email account) σε όλους τους εμπλεκόμενους στην καινοτομία εκπαιδευτικούς, έτσι ώστε να εξοικειωθούν το συντομότερο δυνατόν με την ιδέα και τη χρήση της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας.

²⁶ Fernández, Muñoz, R, «Internet: Explotación didáctica en la formación inicial del profesorado», *Revista Comunicación y Pedagogía (Nuevas Tecnologías y Recursos Didácticos)*, n°153, págs 34-38, septiembre de 1998.

²⁷ Cabero, J, «El ciberespacio: El no lugar como lugar educativo», *II Cong. de Nuevas Tecnologías de la Información y Comunicación, Palma de Mallorca 1995*.

²⁸ Adell, J, «La navegación hipertextual en el WWW: implicaciones para el diseño de materiales educativos» *EDUTEC 95, Palma de Mallorca, 22-24 de noviembre, (1995)*.

²⁹ Δημητρακοπούλου, Αγγελική, «Η εκπαιδευτική Αξιοποίηση του Ηλεκτρονικού Ταχυδρομείου. Πώς, πότε και γιατί;», *περιοδικό Γλωσσικός Υπολογιστής, τ.1, <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/default.htm>, → θεματικές στήλες → Νέες Τεχνολογίες και Γλωσσική Αγωγή.*

Σε μια δεύτερη φάση και αφού ολοκληρωθεί η προσαρμογή της κοινότητας στην επικοινωνία μέσω της προσωπικής ηλεκτρονικής αλληλογραφίας μπορεί να επιτευχθεί η δημιουργία καταλόγων (Mailing lists) επικοινωνίας των μελών της κοινότητας μεταξύ τους (εκπαιδευτικοί, υπηρεσίες, κατάλογοι επικοινωνίας ανά ειδικότητα των σχολείων μιας νομαρχιακής ή ευρύτερης ζώνης ή και πανελλαδικής εμβέλειας) με σκοπό τη δημιουργία μιας ψηφιακής εκπαιδευτικής κοινότητας.

Αξιόλογες υπηρεσίες του διαδικτύου με τις οποίες θα διευρυνόταν η επικοινωνία και η ανταλλαγή απόψεων είναι επίσης και τα διαδικτυακά Forum συζητήσεων (Web Forum), όπου ανταλλάσσονται απόψεις από τους επισκέπτες τους. Αυτές οι υπηρεσίες είναι διαθέσιμες ανά πάσα στιγμή επιτρέποντας την ανάγνωση των κατατιθέμενων απόψεων, ενώ δίδεται η δυνατότητα σε οποιονδήποτε το επιθυμεί να απαντήσει και η απάντησή του να τίθεται ομοίως σε δημόσια κρίση.

Ιδιαίτερα διαδεδομένες και αγαπητές μεταξύ των μνημένων στον κυβερνοχώρο νέων είναι και οι υπηρεσίες της ταυτόχρονης συνομιλίας (Chat) σε ηλεκτρονικές σάλες συζητήσεων με κοινά θέματα συζητήσεων όπου νέοι απ' όλες τις γωνιές του κόσμου ανταλλάσσουν ιδέες και απόψεις σχετικά με το θέμα του κοινού ενδιαφέροντος.

Εδώ, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η προσπάθεια του φιλόλογου να αναστρέψει αυτή την αγαπημένη ενασχόληση των μαθητών του σε μια δημιουργική γλωσσική δραστηριότητα επικοινωνιακού χαρακτήρα, εισερχόμενος με τα παιδιά σε ελληνικές σάλες συνομιλιών.

Ο Κόσμος στο Σχολείο: Το σχολείο στην Κοινωνία της Πληροφορίας (Κ.τ.Π.) δεν είναι ένας άχαρος τόπος όπου τα παιδιά δυσκολεύονται να προσαρμοστούν και οι εκπαιδευτικοί να τα προσεγγίσουν. Εκτός από το πάντοτε χρήσιμο βιβλίο, διαθέτει ένα νέο, ευρύ παράθυρο προς τον κόσμο, μπορεί να γευτεί την περιπέτεια της ζωής στα μήκη και τα πλάτη της οικουμένης, γίνεται εν δυνάμει ένα Οικουμενικό Σχολείο, για το οποίο δεν έχει ιδιαίτερη σημασία αν ο φυσικός του χώρος είναι μια δυσπρόσιτη ορεινή περιοχή της Ελλάδας τη στιγμή που μπορεί να αντλεί στοιχεία από τη διεθνή πολιτισμική κοινότητα, αλλά και να διαθέτει την πολιτισμική του παρουσία στην ελληνική επικράτεια και σ' όλο τον κόσμο.

Κι αυτό είναι κάτι το οποίο πιστεύουμε ότι μπορεί να επιτευχθεί, εξαιτίας του υψηλού επιπέδου ανθρώπινου εκπαιδευτικού δυναμικού που διαθέτουμε στην ελληνική εκπαίδευση. Χρειάζονται μόνο τα μέσα και ο ζήλος από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να «πάρουν μπρος» αυτά τα μέσα.

Το Σχολείο στον Κόσμο: Η έμπρακτη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων στη διδακτική δραστηριότητα μέσα στο εργαστήριο θα μπορούσε να εξασφαλίσει πολύ εύκολα τη δημιουργία portfolio μαθητών, όπου θα διαφυλάσσεται η εργασία τους όχι τόσο για να αξιολογηθεί συμβουλευτικά ή βαθμολογικά, αλλά για να αξιοποιηθεί από την τοπική ή και την ευρύτερη σχολική κοινότητα, καθώς όλο το παραχθέν υλικό μπορεί να συγκεντρωθεί και να δημοσιευθεί είτε από τους διαδικτυακούς Εκπαιδευτικούς Κόμβους³⁰ είτε από τον ίδιο τον εξυπηρετητή (server) του σχολικού

³⁰ Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, Εκπαιδευτικός Ιστός Ελληνικών Σχολείων

εργαστηρίου υπό τη μορφή διαδικτυακής τοποθεσίας, (site), για την παραγωγή της οποίας μπορεί να διαδραματίσει δημιουργικό ρόλο ολόκληρη η κοινότητα.

Όσον αφορά στην περιγραφή των διδακτικών δραστηριοτήτων, αυτές μπορούν να καταγράφονται σε ένα έγγραφο όπου θα αναπτύσσονται με σαφήνεια και συντομία οι διδακτικοί και παιδαγωγικοί στόχοι τους, θα δηλώνεται το λογισμικό που χρησιμοποιήθηκε, θα περιγράφονται οι ενέργειες των μαθητών, θα καταγράφονται οι παρατηρήσεις των διενεργούντων τις δραστηριότητες εκπαιδευτικών και ενδεχομένως θα δημοσιεύονται στο web.

Τέλος, προτείνεται η αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας σε συνεργασίες εκπαιδευτικών μονάδων με άλλα σχολεία και ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού και η διαμοιβή υλικού και εργασιών μέσω του διαδικτύου. Θετική θα ήταν η διεπιστημονική συνεργασία καθηγητών διαφόρων ειδικοτήτων στα πιο πάνω προγράμματα, τα οποία πολλές σχολικές μονάδες εφαρμόζουν πλέον, καθώς και στη δημιουργία της ιστοσελίδας για την προβολή των δραστηριοτήτων του σχολείου και την επικοινωνία με την υπόλοιπη εκπαιδευτική κοινότητα και τον κόσμο.

Η Ιστορία με τεχνολογίες (Ιστορία Αρχαίων, Μέσων, Νεοτέρων Χρόνων): Στην Ιστορία μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα γενικά εργαλεία πληροφορικής για την επεξεργασία στοιχείων των δομικών εννοιών και σημαντικών παραμέτρων της Ιστορίας (αίτια, αποτελέσματα, χρόνος, αλλαγή, χώρος) και εργαλείων όπως η μέθοδος, η αφήγηση, οι πηγές.

Μπορεί να αξιοποιηθεί το λογισμικό που αναφέραμε προηγουμένως (βλ. *το λογισμικό του φιλόλογου*). Τέλος να αξιοποιηθεί το υλικό των αφιερωμένων στην ιστορική έρευνα διαδικτυακών τόπων σε σχέση πάντοτε με τη διδακτική στοχοθεσία των αναλυτικών προγραμμάτων για το μάθημα της Ιστορίας.

Ως αρκτική δε περιήγηση στον ιστορικό κυβερνοχώρο προτείνεται η έγκυρου περιεχομένου δικτυακή τοποθεσία του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, όπου ο διδάσκων μπορεί να βρει πλούσιο υλικό για την Ελληνική Ιστορία, ταξινομημένο σε περιόδους και θεματικές κατηγορίες (σύνδεσμος «Ελληνική Ιστορία στο διαδίκτυο»). Διεύθυνση: <http://www.ime.gr>

Αρχαίος Ελληνικός Πολιτισμός (Γλώσσα και Γραμματεία): Μπορεί να αξιοποιηθεί το υλικό των βάσεων δεδομένων εικαστικού χαρακτήρα καθώς και τοποθεσίες στο διαδίκτυο. Επίσης, το εκπαιδευτικό λογισμικό που έχουμε στη διάθεσή μας, όπως εργαλεία ερμηνείας (λεξικά, ηλεκτρονικές βάσεις), προγράμματα ξένων και ελληνικών πανεπιστημίων, τρισδιάστατες αναπαραγωγές αρχαίων Κέντρων. Αρκτικές προτεινόμενες διαδικτυακές τοποθεσίες: τα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι από την τοποθεσία του Υπουργείου Πολιτισμού <http://www.culture.gr> Τα λεξικά του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: <http://www.komvos.edu.gr> για τις λεξιλογικές ασκήσεις. Το πρόγραμμα Περσέας του αμερικανικού Πανεπιστημίου Tufts: <http://www.perseus.tufts.edu>

Νέος Ελληνικός Πολιτισμός (Γλώσσα και Γραμματεία): Μπορούν να αξιοποιηθούν τα γενικά εργαλεία της πληροφορικής, τοποθεσίες στο διαδίκτυο για επικοινωνιακή δραστηριότητα όπου το επιτρέπουν ενότητες στη Γλώσσα..

Σημαντική γλωσσική διδακτική δραστηριότητα μπορεί να θεωρηθεί και η εμπλοκή των μαθητών στη δημιουργία της δικτυακής τοποθεσίας του σχολείου (Site), ως ένα παράδειγμα μακροπρόθεσμης ενεργοποίησης των μαθητών στο γλωσσικό μάθημα..

Αρκτική προτεινόμενη ιστοσελίδα: Το Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού:

<http://www.snhell.gr>

Η σελίδα για το Στρατηγό Μακρυγιάννη: <http://www.makriyannis.gr>

Ο έγκυρος κόμβος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: <http://www.komvos.edu.gr>

Τελικό σημείωμα: Συνοπτικά παρουσιάσαμε τη γενική φιλοσοφία και τις επιμέρους πτυχές ενός σχεδίου επιμόρφωσης που ακολουθήσαμε στα πλαίσια του έργου E41 – Ενδοσχολική επιμόρφωση, του προγράμματος «Οδύσσεια», σε πέντε σχολεία του νομού Κορινθίας κατά την περίοδο 1999 – 2001. Η ανταπόκριση των συναδέλφων ήταν παραπάνω από ικανοποιητική, λαμβάνοντας υπόψη τις αυξημένες και πολύπλευρες υποχρεώσεις τους, αλλά και τους αρχικούς δισταγμούς που μπορεί να προκαλέσει σε όλους μια καινοφανής παιδαγωγική και μαθησιακή πρακτική. Εντούτοις, σχεδιάστηκαν και πραγματοποιήθηκαν διδακτικές δραστηριότητες που ικανοποίησαν τόσο τους ίδιους όσο και τους μαθητές. Τα παιδιά αντιμετώπισαν την καινοτομία με ενθουσιασμό αλλά και υπευθυνότητα και εργάστηκαν με ιδιαίτερη προσοχή σε περιβάλλον λογισμικού ή Διαδικτύου. Γι αυτό και ολοκληρώνοντας αυτό τον πρώτο κύκλο επιμορφωτικής δραστηριότητας στην περιοχή της Κορινθίας επιθυμώ να ευχαριστήσω όλους τους συναδέλφους εκεί και παράλληλα να τους συγχαρώ για το έργο που επιτυχώς ανέλαβαν και πραγματοποίησαν. Ευχαριστώ, τέλος, και τους μαθητές μας που με ζήλο συνεργάστηκαν στο εργαστήριο των «Μνηστήρων» καταβάλλοντας τη δική τους εισφορά στην Κοινωνία της Γνώσης που έρχεται. Σ' αυτούς, άλλωστε, ανήκει.